28
190

VÉGJELENTÉS

az 1865 – 68-diki

ORSZÁGGYÜLÉS

MŰKÖDÉSÉRŐL,

MELYET

SZEGED SZABAD KIRÁLYI VÁROS

ALSÓ- ÉS RÓKUS-VÁROSI VÁLASZTÓIHOZ

INTÉZ

DÁNI FERENC,

ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐ.

7.

PEST 1866.

NYOMATOTT BARTALITS IMRÉNÉL, (Sebestyéntér 2. sz. alatt)

Dr. BALLAGI GÉZA.

Tisztelt polgártársaim!

Folyó évi december 10-én az 1865—1868-diki képviseleti országgyülés működéskörét befejezte.

Valamint édes kötelességemnek tartám t. választóimat több izben magánleveleim, — a mult nyáron pedig nyilvánosságra szánt jelentésem által is az országgyülési munkálatokról, s egyuttal saját magam eljárásáról illetőleg meggyőződésemről hiven tudósitani: ugy az önök által reám ruházott magasztos hivatás egyik követelményének hiszem és vallom, megbizatásom idejének lejártával, a jelen sorokban, ugyanazon tárgyról végjelentésemet is megtenni.

Önök t. polgár társaim! midőn bizalmokkal megtiszteltek, ismerték elveimet, mert nyiltan hirdettem azokat; ismerték a jelszót, a lobogót, mely alatt megküzdeni igérkeztem az akkor még ismeretlen viszonyokkal; ismerték, mert nyilván lobogott az, s nyiltan ragyogott rajta az országszerte hangoztatott eme nagy jelentőségü két szó: „*Kiegyezkedés*“, „*Önállóság.*“

Mivel pedig hittem, s most is hiszem, hogy t. választóim, kik hamis próféták s önző apostolok hitegetései által magokat tévutra vezettetni nem engedik, csak is érett megfontolás következtében helyeselték elveimet, méltányolták ama hatalmas két jelszót, s tiszteltek meg engem bizalmokkal: azért hittem, sőt kötelességem volt hinni azt is, hogy ha nyiltan bevallott elveimet megtagadom, nem egy fog találkozni t. választóim közül, ki a megvetés nyilait szóraudja utánam, ellenben egy sem találkozott volna, ki elvi hűtlenségemért a felelősséget magára vállalandja! — És helyesen; mert ki saját elveihez vagyis önmagához hűtelen tud lenni, az nem lehet hű megbizottjai irányában sem, az nem tiszteli választóit.

Midőn elvhűségem bebizonyitására a nyilvánosság és közvélemény legilletékesebb, s egyszersmind legigazságosabb itélőszékére bátran

hivatkozom, édes megnyugvással, s teljes szerénységgel állithatom, hogy t. választóimat az ország szine előtt megtiszteltem! — Megtiszteltem — ismétlem, — mert ha nemzeti önállóságunk nagyszerü épületének alapjába csak egy követ is letehettem; ha a valódi közszabadság oltárára egy ékszert én is illeszthettem, ha nemzeti felvirágzásunk meginditott nagyszerü gépezetébe csak egy szeget is üthettem, azt Szeged szabad kir. város alsó- és rókusvárosi választó polgárai tették; övéké a dicsőség, mert őket én csak képviseltem; enyém egyedül az eredményfölötti édes önérzet!

Hogy azonban képviselői eljárásom helyességét ne csak puszta szóval látszassam t. választóimra mintegy ráolvasni, állitásomat a következőkkel sietek indokolni:

Tény 1-ör az, hogy megválasztásom időszakában nem csak én, nem csak t. választóim, hanem az egész ország egyhangulag és észszerüen ohajtotta a kiegyenlitést az alkotmány visszaállitása, sőt az ország önállóságának föltétele alatt. Ohajtottuk ezt mindnyájan, mert mindnyájan átszenvedtük a provisorium gyásznapjait, mely országunkat, nemzeti létünket csak ugy, mint magát az egész birodalmat a végenyészet szélére sodorta.

A reménytelenség kiállhatlanná vált! mert mindaz, mit szenvedéseink közt egy egy reménysugárként üdvözöltünk, reánk nézve csak ámitó és kábitó — száraz égi villogás vala! —

Ez volt tehát az átalános jelszó, mely alatt a választások végrehajtattak. E jelszó alatt sikerült a baloldal embereinek is megválasztása nagy részben.

Tény 2-or az, hogy a kiegyenlités megtörtént, s alkotmányos önállóságunk kivivatott.

Hogy azonban megértsük egymást, tisztába kell hoznunk az eszméket, a kiegyezkedés és önállóság eszméit.

Átalában önállóságnak nevezzük azt, midőn saját ügyeinket magunk, ténylegesen rendezhetjük; oly ügyeknek rendezésébe pedig, melyek másokat is minket is érintenek, tényleges befolyással birunk ugy, hogy az nálunk nélkül meg nem történhetik.

Kiegyezkedésnek nevezzük az összeköttetésben lévő két vagy több fél közt létrejött azon egyetértést, melynél fogva a feleknek egymásiránti viszonya szabatosan meghatároztatott ugy, hogy mindenik fél tisztán tudja, melyek legyenek jogai és kötelezettségei a másik irányában, azaz: mindenik fél tudja az „enyém“ és „tied“

közti különbséget, és közösséget azon szerződési alapelv szerint: „Clara pacta, boni amici!“

Lássuk már most, mennyiben sikerült a most formulázott önállóságot hazánkra nézve — s a kiegyenlitést a birodalom egyezkedő két felére nézve tettlegesiteni.

A mi országunk önállóságát illeti, arról kellő fogalommal csak az birhat, helyesen csak az itélhet, ki annak multját és jelenét összehasonlitni képes. Csak ha ezt teszszük, akkor látandjuk horderejét jelen országos önállóságunknak, s csak akkor látjuk, mily suly fektetendő azok állitásaira, kik uton-utfelen hangoztatják, hogy önállóságunkat, jogainkat feladtuk, s mitsem nyertünk. A ki tudja, mennyi volt erszényében tegnap, csak az tudhatja, mennyivel van abban több vagy kevesebb ma!

Bizonyos, hogy a mohácsi gyásznapokig, mig a magyar király csak magyar király volt, s mint ilyen a béke és háboru felett a nemzettel együtt határozott, mig kül- és belügyeinket a koronával közvetlenül érintkezvén saját belátásunk szerint rendeztük, addig az európai ügyekben, s diplomatiában Magyarország mint maga ura szerepelt, addig önálló volt. Midőn azonban hazánk önállása, és függetlensége a török hóditásoknak majd nem zsákmányul esett, és az eszélyesség által javalt politika, az akkoriban hatalmas osztrák birodalom fejedelmét a m. kir. trónra ültette és az által a nevezett tartományokkal véd- és dac-szövetséget kötött, s a pragmatica sanctio megszületése óta napról napra jobban elhomályosodott a büszkeséggel emlegetett önállóság dicsfénye. A 18-ik század hajnala már nyomára sem akadt kültörténelmünknek, mert a külhatalmakkali szerződésekben csak az ausztriai birodalom neve szerepelt, a császár-király személyében a küldiplomatia csak a császárt szerepeltette! A mi hazánk ismeretlen földdé lőn, melynek szava a pusztában kiáltónak szavaként hangzott el.

Ezen körülményt országgyüléseink jól látták, s számtalan törvényczikkben hangsulyozták az ország függetlenségét; de a protestatio csak a papiron sárgult el. Másfél száz éve annak t. polgártársaim hogy jogos alkotmányunk és önállóságunk miatt küzködünk. Már maga ezen folytonos óvástétel az országgyülés részéről, s a nemzet forrongó magaviselete oly hosszu időn át világosnál világosabban mutatja, hogy önállóságunkat a bécsi kormány semmisnek tekintette s rólunk nélkülünk csak akkor nem határozott, mikor nagylelküsé-

gün'któl többet várt mint az erőszak alkalmazásától; mi pedig önállósági jogainkat ellenében érvényre emelni soha sem birtuk.

A dolog ezen menetele természetes volt.

Azon percztől fogva, hogy közös fejedelmünk lett, a bécsi kormány mindinkább megszokta az osztrák tartományok és Magyarország ügyeit, s jövedelmeit közöseknek tekinteni, s egységesen kezelni; mert a pragmatica sanctio, — s ez roppant hibája — bár a közös ügyeket nem ismerte el, de megteremtette azáltal, hogy az országügyeit a közös fejedelemre bizta a nélkül, hogy magyar kormányról gondoskodott, s az érintkező ügyeket szabatosan meghatározta volna. Mi volt természetesebb minthogy a közös fejedelem országait közöseknek tekintvén, azokat bécsi miniszterei által igazgattatta. Innét történt, hogy Magyarország, bár mind nagyságára mind anyagi gazdaságára nézve a birodalom felét méltán képezte, nemcsak a külügyekben, a béke és háboru dolgában, kereskedelmi szerződésekben ténylegesen részt nem vett, hanem időjártával még czimét is elvesztette. Innét az európai fejedelmek Magyarországról csak ugy emlékeztek meg mint Ausztria egyéb kiegészitő tartományairól; sőt mi több, a történelem tanusága szerint Magyarország ugyis mint osztrák tartomány mindig hátrább állott az örökös tartományoknál, mert a dynastia nem annyira állampolitikát, mint családi érdekpolitikát követvén, mint n é m e t, a német tartományok jóllétének előmozditásán dolgozott; innen miveltségünk, iparunk, s kereskedésünk szomoritó elhanyagoltatása! — Éreztük ezt mindnyájan, de miután a két fél közti jog és kötelezettség határozatlansága miatt a két fél érdekei mindantalan ellentétben állottak, ellensulyozó erővel pedig fájdalom! mi nem birtunk, mindig nekünk kelle a rövidebbet huznunk, a családi politikát követő fejedelemnek, s kormányának módjában állván a rendelkező katonai erővel is, ha kellett, önkényileg intézkedni. Ezért kellett az önkény ellen törvényszékeinkkel szünetnélkül harczolnunk; s feltünő, hogy a bécsi kormány alkotmányos jogainkat szóval elismerte, s nem is igen akadályozta, ha azok biztositása tekintetéből az országgyülés egy-egy uj törvényczikkel föllépett; de ezért, s ez igen is szégyenletes reánk nézve! érdekeink mellőzésével tetteiben mindig saját hagyományos politikája, önkénye szerint járt el. Midőn egyszermásszor rendkivüli segélyünkre, s vérünkre volt szüksége, mint pl. Mária Terézia idejében — kényuralmának merev kivitelével alábbhagyott, hogy a veszély elvonultával még nagyobb erélylyel folytassa

azt. Ekkor is a nemzet hősies és lovagias önfeláldozása csak a bécsi kormánynak, mely roskadozott, további megerősitésére szolgált!

Mutasson fel valaki a történet lapjain 1723-tól 1848-ig tényeket, melyek önállóságunk tanubizonyságaul szolgálhatnak. Tán az egy ujoncmegszavazási jog bizonyitana valamit? Ez is inkább csak negativ szerepünkről tanuskodik; ha megfontoljuk, hogy a kormánynak a törvényhozó testület megválasztásába, valamint annak működésébe irányadólag befolyhatni ezer módja volt, s valóban fel is használta azokat, könnyen átlátjuk, mikép ezen jog is inkább csak illusorius volt. Különben is az 1715-diki országgyülésen a rendes állandó hadsereg megállapittatott; az 1723-diki sanctio a Magyarország és osztrák tartományok közti kölcsönös (tehát közös) védelmet biztositotta; a béke és háboru joga, s a sereg vezérlete a király jogai közé tartozott. Miben állott tehát az ország befolyása a hadügyre? Az ujoncok beszedése, s élelmezése bizony nem sok jogot föltételez!

Az ország külügyi viszonyainak rendezése is a király jura reservatá-i közé számittatott: ezen jognál fogva a kereskedelmi és vámügyeket is a király, vagyis a bécsi kormány intézgette el. Sőt törvényhozásunk maga sem volt független, mi abból is kitünik, hogy a király ki a törvényhozás egyik tényezője, s a törvények szentesitője, nem csak mert családi politikát követett mindig, hanem mert kormánya is idegen elemekből állott, teljesen idegen érdekeknek szolgált! Hogy is állhatna meg egymás mellett hasznosan egy alkotmányos törvényhozó testület, és egy absolut kormány! Ily két ellentétes tényező közül csak egy, és az lehet önálló, mely a végrehajtó hatalommal bir. Hogy ezzel a mi országgyülésünk nem birt, azt sajnosan tudjuk.

Vagy talán pénzügyeit rendezte az ország önállólag? E kérdés ha nem fájna, nevetés e inditana. Az adót ugyan az országgyülés megszavazhatta vagy megtagadhatta; de ezen joggyakorlatnak, hogy többet ne emlitsek, az a sajnálatos oldala volt, hogy az összeg, mely szavazás alá került, a gazdag Magyarország jövedelmeinek csak $^1/_5$ részét tette, a másik $^4/_5$ részéről az országnak semmi tudomása sem volt, tudta nélkül folyván az be a bécsi kormány pénztárába!

Volt gondja a bécsi kormánynak arra, hogy az ország pénzforrásait saját közegei által meritse ki, hiszen a bányászat, erdőszet, államgazdászat, vám, kereskedelem mind idegenek vezetésére volt bizva. Előleges költségvetésről, vagy épen utólagos számadásokról szó sem volt.

Vagy végre tán belügyeink rendezésében birtunk önállósággal? Megyéink örökös ellenállási szerepre voltak kényszeritve, s dicsőségök volt, ha egy-egy kormány rendeletet az irattárba tehettek. De vajjon megakadályozhatták-e azzal a kormány céljait? A tapasztalás ellenkezőt mond: késleltették de meg nem gátolhatták; mert ha a kormány éppenséggel kiakart vinni valamit, királyi biztost, s ha ez sem volt elég, katonaságot küldött a megye nyakára, és mégis célhoz jutott. A kormány tudta az országot kényszeriteni, de az ország a kormányt megbuktatni nem volt képes. A magyar udvari kancellária is csak uri expeditora volt a bécsi kormány rendeleteinek. Tessék csak az administratorok korára vizszagondolni, s mindenki átlátandja, mennyit nyomott a latban a megyei autonomia!

De ha valaki kételkednék állitásaimban, vesse össze az eddig mondottakkal Szemere Bertalannak mint belügyminiszternek jellemző sorait az 1847-diki helyzetről:

„Még mindig a Corpus Juris apró reformjaira törekedtünk. Az abba lerakott, de elavult jogokat akartuk kiolvasgatni abból és viszszanyeregetni. A védegylet volt minden reményünk, az iparra nézve. Ausztria vám-rendszerének járma alatt gyarmatként nyögtünk. A sajtószabadság messzetávolban lebegett előttünk. Az évenkénti országgyülés és népképviselet, a szabad föld és nemzetőrség, a magyar és parliamenti önkormány csak mintegy álom csillogott fel lelkeinkben. Szóval a szabadsághang, az alkotmány puszta szó volt, helyünk nem volt Európa nemzeteinek diszes sorában, minden erőnk csak az ellenzésben állt, nem birtak elveszteni, nem birtunk győzni: a politikai halálnak nem életerőnkkel, hanem csak bizonyos nyulékonysággal állhatánk ellen.“

Vajjon hol voltak hát azon jogok, melyeket feladtunk? mert ily körülmények közt csak nem birhattunk önállósággal?!...

De birtunk igenis, a mennyiben azt jogilag fel nem adtuk soha; és ismét nem birtunk, a mennyiben azt érvényesitni nem tudtuk.

Eljött azonban az 1848, mely teljes önállóságunkat jogosan viszszakövetelte a zsarnok századoktól, s a századoknak — a nemzet életének zsarnok bitorlójától, az absolutismustól.

Az 1848-diki országgyülés az európai politikai vészterhes mozgalmaknak fenyegetését felhasználván, megragadta az alkalmat, hogy a százados törvények holt betüinek életet adjon, s a magyar önállóságot, melyet a bécsi kormány sem tagadott, de soha sem tisztelt,

ténylegessé tegye. Nem tagadhatni, hogy a 48-diki országgyülés az alkalmi politika szinvonalára emelkedvén, nagyszerü intézkedéseket tett Magyarország és népeinek érdekében és örülni lehet azon amit tett, mert az önfentartási jog Isten ember előtt a legszentebb jog, másrészt sajnálni kell, hogy az idő rövidsége miatt mindent nem rendezhetett. Mert bár az események rohama miatti elmulasztásait is kimentheti az igazságszeretet, de mégis bekell vallanunk, hogy e mulasztás lőn az utána következett siralmas állapotok vészforrása.

És miben állott a veszélyteljes mulasztás? Abban, hogy a közös ügyeket, melyek századok óta Páris almáját helyettesitek a lajtántuliak és lajtáninneniek között, bár azokat történelmi hűséggel elismerte, nem formulázta, az „enyém" s „tied" közt a kellő határt ki nem szabta. A két kormány ugyanis a bizodalmatlanság legmagasb fokára jutván, ellenséges állásba helyezkedett egymás irányában; minek következése lőn, hogy az eddigi békés forradalom a vérmezőre zúdittatott át, s Ausztria, és Magyarország élete a kard hegyére állittatott... és mi történt?...

Itt helyén volna az alig egy éves önállóság lábain fölemelkedett nemzeti dicsőség siralmas lehanyatlása felett kiárasztani a hazafiui kebel méltó fájdalmait; de miután a siránkozás valamint egyes emberek ugy nemzetek sirjai felett is csak a kegyelet virágait táplálhatja, de nem segitheti elő az ujjászületés teremtésszerü nagy munkáját, azért a börtönökre és lánczokra menhelyekre és sirokra fátyolt ejtve, folytassuk a félbeszakitott forradalomnak — a nemzet életrevergődésének további, s egész 1867. évig terjedő főbb mozzanatait.

A derék honvédsereg, mondjuk elárultatott, vagy mondjuk, leveretett; a nemzet vérig zsaroltatott, némaságra kárhoztatott, de az eszme, a nemzeti önállóság mindenható eszméje — bár két évtizeden át csak a hazafikeblek titkos redői közt rejtőzködött, hallgatag folytatta a forradalmat üldözői ellen, mig végre a neki kedvező alkalommal ujra hallatta szavát, ujra életet kért a nemzet közvéleményében, s ujra meg ujra napi rendre kerültek a kiegyezkedési törekvések, melyeknek esélyeit nem szándékom itt mind elősorolni, elégségesnek tartván a legutóbbi kiegyezkedési mozzanatok fölelevenitését, melyeket Deák Ferencz nagy hazánkfiának nevezetes husvéti czikke idézett fel, s bámulatos bölcsesége, s még bámulatosb *politikai türelme* be is fejezett.

Husz évi szenvedésünk pohara csordultig állott a keserüséggel.

Ausztria hatalma, elszegényülésünk s szenvedőleges ellenállásunk mellett a harczi szerencsétlenség rég megszolgált csapásai közt hanyatlásnak indult. Mindkét fél látta s átérezte, hogy közegyetértés s közvédelem nélkül pusztulnia kell „Kunoss“ koldusaként:

„Te nélkülem lerogysz, én nélküled,
Ketten vagyunk egy kinos testület!“

Ezek folytán az engedékenység, s közeledés szükségessége nagy lépésekben nyomult előtérbe; de világos volt az is, hogy sem Lajtán tul nem hajlandók a követelt önállóságot biztositani Magyarországnak, kölcsönös védelem s egyéb becsületes feltételekbe való beegyezésünk nélkül; sem Magyarország egyezkedésbe nem ereszkedik alkotmányának tényleges visszaállitása nélkül. Az alkudozás kezdete sokáig határos volt a m ghiusulással, mert nincs nehezebb a megsértett felek első közeledésénél. A halál félelme azonban megszokta törni a hiu nagyravágyást ugy, mint a büszkeséget.

Onnan tulról maga a tényleges fejedelem, innen a haza legnagyobb bizalmi férfiának ildomos vezérlete alatt a nemzet közeledtek egymáshoz, és a mindkét részről jó szándék, őszinte akarat nemes önmegtagadás létrehozta a nagyszerü kiegyezést nemzet és nemzet közt, melyhez hasonlót a történelemben hasztalan keresünk.

Magyarország alkotmánya visszaadatott, önállósága biztositatott, a független magyar miniszterium kineveztetett, a fejedelem megkoronáztatott, az alkotmányosság elvének fényes diadalául a lajtántuli nép is alkotmányos jogokkal ruháztatott fel, s igy állott elő.“

„Az osztrák-magyar birodalom,“

melynek fejedelme:

„A császár és apostoli király.“

A ki a külhoni udvaroknak, világdiplomatiának hivatalosan tudtul adott eme két czim nagy horderejét fölismerni tudja, az méltányolni tudja a kiegyezkedésnek és országunk önállóságának fontosságát és valódiságát. Most már nem lehet nem tudnia a világnak, hogy létezik nem csak osztrák, hanem magyar birodalom is!

Azon kérdésre, vajjon ezen most emlitettem önállóság valóban tényleges-e? s ha az, vajjon biztosítva van-e? a következőkben válaszolok.

Deák Ferencz, a haza bölcse, fölismerte a régi osztrák birodalom és régi Magyarország közti bizalmatlanság, gyülölködés, és örökös küzdelem forrását, s az országgyülés részéről gondoskodva lőn, hogy az uj osztrák-magyar birodalom ama régi összeköttetés bajait ne örökölje — hanem az uj szövetség elmaradhatatlan áldásait élvezze!

A bajok forrása a pragmatica sanctioban, s az 1848-diki törvényekben rejlett. Az első a közös ügyeket a közös kapocs megállapitása által megteremtette, a második hallgatag elismerte, de egyik sem határozta meg, mi által a 48-diki magyar és bécsi kormány közt oly egymáselleni törekvés kapott lábra, melyet csak a 49-ki véres események követhettek.

Hogy tehát a most létrejött egyezkedés alapjára fektetett önállóságunk hasonló koczkára ne tétessék, hanem örökre biztositassék, a közösügyeket szabatosan meghatározni, s a kormányok jogköreit élénken körvonalozni volt az 1865—1868-diki országgyülésnek elutasithatlan feladata; mert ha elismerték őseink, elismerte 48, elismertük mi a birodalmi kétfél közti kapocs jogosságát, el kelle ismerni némely közös ügyek szükségességét is; de ha közösügyek léteznek, közösügyi törvényeknek is kellett létrejönni!

Hogy a 67-dik országgyülés intézkedéseinek, törvényeinek fontossága és előnye annál világosabban feltünjék, hasonlitsuk össze azokat a 48. intézkedéseivel önállóságunkat illetőleg, s csak a főbb sarkpontokban:

1-ször. A külügy a 48-ki törvény szerint közösen s egyszersmind önkényileg kezeltetett; 67 szerint szinte közösen, de alkotmányosan, és pedig a hasonjoguságnál fogva, a két országgyülési küldöttség (delegatio) előtt felelős ministerium által.

2-or. A hadügy 48 szerint közösen és önkényileg, mert a honvédelmi ministerium felállitása által az országgyülés csak előkészületeket látszott tenni ezen ügykezelés megváltoztatására, a mire azonban ideje nem volt; nemzeti haderő nem is emlittetett. Mészáros Lázárt csak a körülmények exigentiai emelték hadügyérségre; 67 szerint közösen egyrészből, de alkotmányosan; a honvédelmi törvény pedig már nemzeti hadseregről is rendelkezik.

3-or, a 48-ki törvény országos pénzügyminisztert rendelvén, elismeri hogy közös pénzügy is létezik, de a közös költségek kezelését meg nem határozza; 67 szerint a közösügyi költségek közösen, de alkot-

mányosan a felelős miniszterium által kezeltetnek, különben pénzügyünk rendezése teljesen hatalmunkban van.

4-er 48 szerint a törvényhozás és belügy egészen önállóvá tétetett, de önállósága a közös ügyek határozatlansága miatt biztositva nem volt; 67 szerint teljesen önálló, és biztositott is.

Ez összehasonlitásból kitünik, mikép 67 sem meg nem semmisitette, sem föl nem forgatta a 48-at, hanem csak hiányait pótolta ki, s ezáltal tette azzá, aminek akkor lennie kellett volna, s lett is volna, ha az idő és körülmények megengedik.

Láthatják ebből t. polgártársaim, hogy a 67-diki országgyülés gáncsolói vagy történelmünkben s törvényeinkben járatlanságokat, vagy rosz akaratokat árulják el azok irányában, kik az önzéstelen lelkü, nagy bölcseségü hazafi vezérlete alatt ez országot Magyarországgá tették, s fennmaradhatását biztositották. Láthatják, hogy mig a Deákpárt, az országgyülés —nagy többsége— e roskadozó hazát az alkotmányosság és szabadság nagyszerü palotájává emelte; addig a tulzók a hires demokratakörökben, a józanon, higgadtan tanácskozók s eszélyesen cselekvők ellen rágalmakat szórtak, és az elámitott józan magyar nép egy részét a haza legszentebb érdekei ellen tüzelvén, a reactionak, a nemzetellenes törekvéseknek szarvakat adtak; kik ama két nagy nevet, mely történelmünk lapjain a halhatatlanság dicsfényében ragyog és ragyogni fog — Kossuth és Deák nevét egyiránt népszerütlenné tenni s elhomályositni nem irtóztak, egyiket szemtelenül ölelve szennyes kebleikre, másikat vakmerően ellökve szurtos kezeikkel, — kik a kiegyenlitést minden áron lehetlenitni, az államadósságokból mitsem vállalni, a kormányt perbeidéztetni, adót nem fizetni hanem csak kölcsönből élni, közösügyeket el nem ismerni, hanem inkább oroszokat idézni nyakunkra, az országgyülést feloszlatni stb. stb. kivánták, szóval: kik magát a 48-at sem akarták, hanem inkább csak a 49-nek egykét havát, mely 20 évi nyomort idézett elő a munkás nép sanyargatására, mondom azon férfiak nem csak palotát nem, hanem egy silány viskót sem állitottak volna fel a nemzeti önállóságnak, de sőt még ezen ősi vérrel szerzett földről is, mit hazánknak nevezünk, kiüzették volna a nemzetet, ha ennek nemtője őrt nem áll élete felett! A népboldogitók ezen fajának megemlitését nem azért szőttem jelentésembe, mintha t. választóim magok is nem ismernék fel őket, hanem csak igazolásul: miért tartám én, miért az ország-

gyülés, miért az egész ország szinnépe megvetendőnek s kárhozatosnak azon utat, melyre az efféle elégületlenek lépni nem irtóztak.

A nehéz, és válságos időben mi reánk hagyták a nemzetet, mi reánk a siker kivivásának nehézségeit, a szenvedést, a börtönt, az áldozatokat, de ma a siker fejlesztésének megakasztását ők vállalták magokra. A kisértés ideje bekövetkezett, kár-örömmel lesnek ellenségeink, hogy kikiálthassák a nagy világnak, ime! a magyar mily kiskoru, mily tehetetlen, és az önkormányzatra képtelen.

Nincs miért tagadnom: miképen az eddig kivivott eredmények, más körülmények közt fényesebbek is lehettek volna, de elfogadom igen is alapnak, és nem látom indokoltnak azt, hogy mivel egyszerre mindent meg nem nyerhettünk, az eddig kivivott sikert is koczkára tegyük. Az Úristen sem egy napon teremtette a világot, és mégis kinek jutna eszébe kétkedni végtelen bölcsesége felett.

Én mindenkor a szabadelvüségnek hódoltam; azért ausztriávali jelen elutasithatlan viszonyunkban szabadelvü és gyökeres reformot ohajtottam, s tiszta lelki megnyugvással gondolok azon perczre, midőn a haza bölcsének zászlója alá állottam, mert ő vele s ő általa sikerült ama pártnak, mely az országgyülés többségét képezte, kivivni önállóságunkat, kivivni azt, hogy Ausztriával való viszonyunk, mely századokon át az átok magvát hordozta mehében, végre reánk nézve is áldássá váljék, ha tétovázás nélkül megragadjuk az alkalmat hazánk felvirágoztatására. Itt az idő hasznositnunk a viszonyt, mely gyökeres reformon, az átalakulás és tisztulás csodás szürőjén esett keresztül. Gyökeres reformon, mondom, mert ma: saját belügyünkben önállóan rendelkezünk; közigazgatásunkba, igazságügyünkbe, belkereskedésünkbe, államjavaink igazgatásába, gazdászatunk, iparunk emelésébe, vallás- és tanügyünkbe senkinek semmi beszólása nincs a magyar felelős ministereken kivül. A mi pedig a kül- és hadügy terén közösnek ismertetett fel, annak rendezésébe és kezelési módjába csak ugy beleszólhatunk mi, mint a birodalom másik fele, s nincs közös ügy, mely ezentul nem alkotmányosan kezeltetnék; az pedig, ha oly ügyekben, melyek bennünket Ausztriával egyenlőn érdekelnek, vele együtt egyenlő joggal intézkedünk a paritas alapján delegatiók, azaz országgyülési küldöttségek által, nem ellenkezik az önállóság eszméjével; s ha függünk Ausztriától, Ausztria is ép ugy függ tőlünk, a mennyiben t. i. minden szerződés függővé teszi egymástól a szerződő feleket. Azért nevetséges az elégületlenek azon

állitása, hogy jogokat adtunk fel; ha ugyanis egyátalában estek áldozatul jogok, — azok egyedül a népeket századokon át gyötrő absolutismus jogai voltak. — Szintoly nevetséges azon ellenzéki phrasis, hogy az egyezkedés által Magyarország Ausztriának provinciájává lön; hisz a mai viszonynál fogva Ausztria ép oly joggal mondhatná el magáról, hogy Magyarországnak provinciájává törpült.

Mindezekből láthatják t. polgártársaim, hogy a lefolyt országgyülés mindent, mit a méltányosság, igazság, nemzetközi szövetség alapján önállóságunk föltétele alatt a haza jövendő nagyságának, erejének, dicsőségének, s jólétének kifejthetésére szükségesnek és lehetségesnek tartott, végrehajtott. Állami életünk 48-ban megkezdett reformját keresztül vitte s biztositotta. Belügyeinkben már is neveztetes és szabadelvü törvényeket alkotott, milyenek a népnevelési és honvédelmiek; a nemzetiségi kérdést a legszabadabb elvek szerint, mennyire csak az országterületi épségének eszméje megengedé, megoldotta. Az eddig kivivott eredmények gyakorlati hasznát rövid idő alatt kézzel foghatóvá tenni nem az országgyülésnek, hanem a felelős kormánynak s közegeinek és minmagunknak feladata. Szép dicsőség, nagy feladat a czélszerü törvények alkotása; de szebb dicsőség s nagyobb feladat azoknak megtartása s végrehajtása. Ez a haza iránti kötelmek legszentebbike. Ennek kell, hogy a megyék, városok s többi községek csüggedetlen erélylyel s ha kell önmegtagadással is, megfeleljenek. A sérelmi politikának az idegen kormány irányában ez országgyülés véget vetett; most minmagunkkal, saját bajainkkal van dolgunk. Most elmondhatjuk, mit az iskolában annyiszor hallottunk: „Magadnak szántasz, magadnak vetsz, magadnak aratsz.“ — Ha kormányunk a törvények végrehajtásában szunnyadozik, vagy hatalmával visszaél, feleletre vonhatjuk; de ép azért hazafiatlanság bünét vonnók magunkra, ha a kormányt, midőn törvényszabta kötelességét teljesiti, nem támogatjuk. A multról, mely századokon át vette igénybe vérünket, nincs mit ábrándozni; előttünk áll egy sokat igérő jövő, melynek fényessé tételére hivatva vagyunk mindnyájan; erre kell összpontositanunk erőnket, képességünket, melyeket a mult zivataraiból megmenteni szerencsések valánk.

Mélyen tisztelt hazafiak! Szeretett polgártársak! Ott áll a szabad ipar, közlekedés és gazdászat tere, melyen anyagi jólétünk kifejtésére tömérdek tenni valónk van, s most tehetjük. Társasulásunk létesitése nem függ azoktól, kik érdekeinket mindig háttérbe szoritot-

ták; ott áll az igazságszolgáltatás ügye, melyben a hűséges eljárás millio polgártársaink nyugalmát s jogait biztosithatja. Ott a népnevelés ügye, melynek áldássá tételére, mindnyájan, kik hazafiaknak nevezzük egymást, kötelezteténk. Ezek mind oly ügyek, melyekben buzgóságunk, s kitartásunk által megmutathatjuk a világ előtt, hogy az önállóságra, önkormányzatra érettek is, méltók is vagyunk. Ha igy fogjuk teljesitni polgári kötelességeinket, az alkotmány és önállóság épületére mi, a nép, a polgárok összege, fogjuk föltenni a koronát, melynek legszebb ékszerei lesznek: a szabadság, egyenlőség és testvériség. Mutassuk meg, hogy ez eszmeháromság, melynek őrizetét a gondviselés reánk bizta e szent földön, kezeink közt örökké élni fog! Mert mi nem vagyunk rend és törvényrontó népcsoport, hanem a szó legszentebb értelmében alkotmányos nép!

Ezek után nem kétkedvén, hogy önök is t. polgártársaim igy fogják fel a valódi hazafiuság isteni jelentőségét, azon megnyugtató indulattal zárom be végjelentésemet, hogy t. választóimnak adott szavamat beváltottam, s ezáltal közös édes hazánknak hasznos szolgálatokat tettem.

Pest, 1868. dec. 9 én.

Dr BALLAGI GÉZA.